

Prosvjećeni apsolutizam u Rusiji

Bojić, Dragan

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:835650>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij: Povijest-filozofija

Student: Dragan Bojić

PROSVIJEĆENI APSOLUTIZAM U RUSIJI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Prof. dr. sc. Ivan Balta

Osijek, 2011.

SAŽETAK

UVOD.....	1
1.PROSVIJETITELJSTVO.....	2
2.DOLAZAK PETRA I. VELIKOG NA PRIJESTOLJE.....	3
3. RAST KULTURNOG UTJECAJA ZAPADA U RUSIJI.....	4
4.RATOWI PETRA I. VELIKOG I ŠIRENJE EUROPSKOG UTJECAJA U RUSIJI..	5
4.1. VELIKI SJEVERNI RAT.....	6
4.2.REFORME PETRA VELIKOG.....	8
4.3.ZADNJE GODINE VLADAVINE PETRA I. VELIKOG.....	9
5. RUSIJA IZMEĐU PETRA I. I KATARINE II.....	11
5.1.ELIZABETA ROMANOV (1709.-1762.).....	12
6.KATARINA II. VELIKA(1729.-1796.).....	13
6.1.REFORMNE AMBICIJE KATARINE II. VELIKE.....	15
6.2.REFORME KATARINE II. VELIKE.....	16
6.3. POBUNA PUGAČOVA.....	17
6.4. REFORME U PRAKSI.....	20
6.5.ŠKOLSKE REFORME.....	21
7.VANJSKA POLITIKA KATARINE II. VELIKE.....	22
8. ZADNJE GODINE VLADAVINE KATARINE II. VELIKE.....	24
9.ZAKLJUČAK.....	25
10.POPIS PRILOGA.....	26
11.POPIS LITERATURE.....	27

SAŽETAK

U ovom radu pokušat ću objasniti promjene koje su počele u Rusiji početkom 18. stoljeća. U Europi se širi prosvjetiteljstvo kao novi pravac koji će dominirati čitavo stoljeće. Prosvjetiteljske ideje šire se čitavim kontinentom. Rusija koja je cijelo vrijeme zaostajala za Europom počinje se približavati i uvoditi nove europske sisteme. Iako car Petar I. Veliki prema povjesničarima ne spada u prosvijećene vladara on je prvi koji svojim idejama okreće Rusiju ka Europi, te tako sigurno može spadati među prosvijećene vladare koji su svojim idejama i postupcima pokušali reformirati raspalu državu. Rusija u ovom razdoblju doživljava svoj vlastiti preporod. Od slabo uređene države postaje moderna država i svjetska supersila za čije se mišljenje uvijek pita. Katarina II. Velika s pravom pripada prosvijećenim vladarima stoljeća. Uvijek je bila u kontaktu s najvećim prosvjetiteljima toga doba i tako ideje prosvjetiteljstva širila među svojim podanicima. Reforme koje je provela u skladu su sa najvećim europskim mjerilima. Iako mnogi smatraju da prosvjetiteljstvo nije imalo nikakvog utjecaja u Rusiji, ono je pomoglo da Rusija postane Europska supersila i zemlja koja će u narednim godinama odigravati važnu ulogu u kreiranju europske povijesti.

UVOD

Rusija na početku 18. stoljeća je jako siromašna zemlja preplavljena bitkama za prijestolje. Samojoj državi potreban je veliki broj reformi koje će spasiti zemlju i okrenuti je boljoj budućnosti. Spas Rusija nalazi u Petru I. Velikom čiji će dolazak na vlast pokrenuti niz događanja u državi. Prosvijetiteljstvo u punom mahu hara Europom. U dalekoj Rusiji naziru se tragovi koji će dovesti do punog sjaja prosvijetiteljstva sredinom stoljeća. Iako brojni ratovi osiromašuju državu politike koje uvode Petar I. i Katarina II. učinit će Rusiju državom koja je snažna i spremna na sve situacije. Stanje u Europi sve više pobuđuje glad za teritorijem Osmanskog Carstva koje je u raspadu te nadolazeće revolucije koja će promijeniti čitav život i stvoriti jednu novu klasu ljudi-građane. Pokušat ću prikazati preobražaj Rusije iz jedne siromašne zemlje u svjetsku supersilu za što je ponajviše zaslužan prosvijećeni apsolutizam i ideje prosvijetiteljstva.

1. PROSVIJETITELJSTVO

Prosvjetiteljstvo je izlaz čovjeka iz njegove maloljetnosti, za koju je bio sam kriv.

Maloljetnost je nesposobnost služiti se svojim razumom bez vodstva nekoga drugoga. Čovjek je sam kriv za tu maloljetnost, jer uzrok za nju ne leži u nedostatku razuma, nego u nedostatku odlučnosti i hrabrosti da se čovjek svojim razumom služi bez vodstva nekoga drugoga.

„Sapere aude“! Imaj hrabrosti služiti se svojim vlastitim razumom. To je izborna lozinka prosvjetiteljstva.¹

Prosvjetiteljstvo je intelektualni pokret koji je zastupao ideju da razum treba postati polazišna točka na kojoj se zasniva autoritet. Nastao u Francuskoj, Engleskoj i Njemačkoj utjecao je na cijelu Europu uključujući i Rusiju kao i Skandinaviju. Ovo razdoblje je također obilježeno promjenama u političkom smislu kao što je konsolidacija u ustroju vlade kao organa upravljanja državom, stvaranjem nacija-država, većim pravima običnih ljudi kao i znakovit pad utjecaja izrazito autoritarnih institucija tog vremena kao što je bilo crkveno plemstvo. Prosvjetiteljstvo obuhvaća razdoblje 18. stoljeća, točnije od Slavne revolucije u Engleskoj 1688. godine, pa do početka Francuske revolucije 1789. godine.²

¹ Kant, Immanuel, Berlinski mjesečnik, Königsberg, 1784., str. 1.

² Barbarić, Damir, Prosvjetiteljstvo u Europi, Kolo, br.14., Zagreb, 2004., str. 69.

2.DOLAZAK PETRA I. VELIKOG NA PRIJESTOLJE

Odmah poslije smrti cara Todora počela su vijećanja o naslijedniku prijestolja. Pošto u Moskvi nije bilo određenog zakona o naslijeđivanju prijestolja, a nije bilo ni neposrednog prijestolonaslijednika, prirodno je, da se to pitanje moralo riješiti nekom vrstom izbora. Imajući pred sobom eventualne kandidate starijeg slaboumnog carevića Ivana i mlađeg lijepog, izvanredno pametnog i snažnog Petra, velikodostojnici su se odlučili u korist Petrovu. Njihov prijedlog prihvatila je ogromna gomila skupljena na Crvenom Trgu. Dolaskom na prijestolje malodobnog Petra njegova majka i njeni rođaci Nariškini dobijali su prva mjesta u državi.

Ali među njima nije bilo nijednog državnika i uopće nijednog čovjeka jakog karaktera. Oni su hitno pozvali iz progonstva bivšeg doglavnika cara Alekseja, znamenitog Matvjejeva, da stane na čelo njihove vlade. Ali dok je on još bio na putu, stranka carvića Ivana, njegovi rođaci Miloslavski, postarali su se da uklone Nariškine i Petra. Oni su za to iskoristili izvjesno nezadovoljstvo vojske, moskovskih strijelaca, a također i ljudi starog vjerskog zakona kao i moskovskih radnika i siromaha, i odmah iza dolaska Matvjejeva podigli strepnje na javnu demonstraciju pred dvorcem. Po traženja strijelaca objavljeni su novi izbori, i, uz cara Petra, proglašen je carem i carević Ivan. Pošto je carica Natalija skinuta sa namjesništva, a njeni rođaci protjerani, za regentkinju je proglašena carica Sofija, izvanredno pametna, energična i obrazovana osoba.³ Iste godine kada se oženio (1689.) Petar je planirao zbaciti s vlasti Sofiju kojoj je vladarska pozicija bila oslabljena nakon neuspjelog ratnog pohoda na Krim. Sofija je nekako doznala na polubratovu urotu te je s dijelom vođa Strijelaca kovala plan kojim se željela riješiti Petra. Na njezinu nesreću rivalska frakcija Strijelaca kovala je također urotu protiv ruske vladarice. U konačnici Sofija je zbačena s vlasti, a Petar i Ivan nastavili su dijeliti tron, ali ovaj puta je stvarna vlast bila u rukama Petrove majke koja je ponovno obnašala dužnost regenta. Tek nakon majčine smrti (1694.) Petar će dobiti stvarnu moć iako će još uvijek formalno dijeliti vlast s maloumnim Ivanom. Nakon Ivanove smrti (1696.), Petar će postati samostalni vladar Rusije. Jedna od opsesija bila mu je stvaranje Rusije kao pomorske velesile. Kako bi to postigao težio je što većem širenju Rusije na priobalje jer Rusija nije imala kontrolu nad ijednim većim morem.⁴

³ Jelačić, Aleksej, Istorija Rusije, SK3, 1929., str.107-108.

⁴ Hughes, Lindsey, Petar Veliki: Biografija, Yale University, 2004., str.57.

3.RAST KULTURNOG UTJECAJA ZAPADA U RUSIJI

Sudbina povijesti vodila je Rusiju na Zapad i Petar I. Veliki (1689.-1725.), kako je to već među povjesničarima utvrđeno, samo je završio i učvrstio proces približavanja k Zapadu, koji je započeo odavno prije njega. Petar I. Veliki, ne samo, da je otvorio, tako reći, prozor, nego i sva vrata Rusije prema Zapadu i pustio Zapad da uđe u Rusiju. Od toga vremena počeo se među Rusijom i Zapadom razvijati ustrajan i stalan odnos upoznavanja i prijateljstva. Petar I. Veliki premostio je jaz koji je razdvajao Rusiju od Zapada. On je učinio kraj odvojenosti i osamljenosti Rusije i upravio je na put sveopće povijesti čovječanstva.⁵ Kulturni utjecaj zapada početkom 18. stoljeća u Rusiji sve više raste. U akademiji teologije predaju se slobodne nauke, logika sa filozofijom, fizika ili prirodna filozofija, etika ili filozofija morala, i politika-carska mudrost. Javlja se misao, da se otvori državna knjižnica. Javljaju se učitelji po kućama velikana; gospoda se oblače u poljske i mađarske ruske i čak počinju da brijati bradu. Radilo se na jednom planu socijalne brige o siromasima; „shodno novim europskim običajima“ naređeno je da se izvrši pregled prosjaka u Moskvi: zdrave je trebalo uputiti na rad, a bolesne i nesposobne smjestiti u posebne domove. Zabranjeno je „ići kolima po ulicama, pucati po dvorištu iz pušaka, bacati na ulice mrtve životinje i živinu“, i tome slično. Dok je slaboumni Ivan mirno počivao kao okrunjena lutka, mlađi car Petar rastao je i sjajno se razvijao; njegova okolina spremala se da u zgodan trenutak iskoristi živi temperament darovitog cara i da ga natjera na traženje svoga prava na prijestolje.⁶

⁵ Paša, Đuro, Preporod Ruskog kulturnog i vjerskog naziranja, str.3.

⁶ Jelačić, Aleksej, Istorija Rusije, str.109-110.

4.RATOVI PETRA I. ŠIRENJE EUROPSKOG UTJECAJA U RUSIJI

Prvi Petrov rat bio je s Osmanlijama. To je bio ustvari nastavak starog savezničkog rata; ovog puta udarili se Rusi na utvrđeni grad Azov, blizu ušća Dona. Prva opsada Azova bila je dosta nesretna. Petar je svom snagom riješio da prvo stvori flotu. Za nekoliko mjeseci, na pritoci Dona, na rijeci Voronježu sagrađena je prva ruska ratna flota, koja se pojavila pred Azovom. Druga opsada grada, u kojoj je, kao i pri građenju lađa najaktivnije sudjelovao i sam car Petar završila se zauzećem tvrđave.

Da bi se počela akcija protiv osmanskih pojačanja, upućeno je jedno veliko poslanstvo u inozemstvo, da obidu Njemačku, Nizozemsku, Englesku, Austriju i Mletačku Republiku. Tom poslanstvu, po želji mladog cara, dat je oblik veoma neobičan za jedno poslanstvo ovakve vrste: poslanicima je dodijeljena ogromna pratnja ljudi srednjih godina i mladića, koji su trebali učiti u inozemstvu. Među tim učenicima nalazio se i sam car Petar, obuzet nevjerojatnom željom za znanjem....Petar je na taj put išao pod lažnim imenom. Pored političke i „pedagoške“ svrhe poslanstvo je trebalo naći mnogo tehničara i obrazovanih ljudi za Rusiju.⁷

Prvi njegovi postupci izazvali su velike senzacije: prilikom primanja vlade i velikaša, Petar je svima posjekao brade i skratio dugačke staroruske kapute, naredivši svima da se obriju i da hoće da svi počnu nositi europska odijela, na nizozemski način.⁸

Ostavši bez potpore europskih saveznika sklopio je mir s Otomanskim carstvom i posvetio se jačanju ruske pomorske flote. Za prvi cilj zadao si je slamanje švedske nadmoći na Baltičkom moru. Na svoju je stranu pridobio Dansku, Norvešku, Prusku i Poljsku te objavio rat Švedskoj. No, Šveđani su u bici kod Narve (1700.) do nogu potukli ruske snage tako da je bio prisiljen sklopiti mir. Razdoblje mira Petar je posvetio jačanju vojske i osvajanju Estonije. Istovremeno poradio je na utemeljenju grada Sankt Peterbruga koji će postati novi ruski glavni grad. Nekako u to vrijeme započeo je ljubavnu vezu s Martom Skavaronskom s kojom se, pretpostavlja se, tajno vjenčao 1707. godine.

⁷ Isto, str.112.

⁸ Isto, str.113-114.

4.1. VELIKI SJEVERNI RAT

Nakon što je porazila Poljsku, Švedska 1708. godine napada Rusiju i u bici kod Golovkina nanosi poraz Rusima. Švedski kralj Karlo XII. ohrabren ovim uspjehom planirao je zauzeti Moskvu. Ratna sreća ubrzo se okreće i ruska vojska u bici kod Lesnoja nanosi Šveđanima prvi poraz. Unatoč savjetima Karlo XII. odbija povući svoje snage u Poljsku i kreće u pohod na Ukrajinu. Ruska vojska je prozrela namjere švedske vojske i uništila zalihe hrane koje bi Šveđani mogli koristiti u pohodu na Ukrajinu. U nedostatku hrane i odjeće vojska Karla XII. desetkovana je u hladnoj zimi (1708.). Konačni poraz švedskoj vojsci Petar nanosi u bici kod Poltave (27. lipnja 1709.). Ohrabren uspjesima svoje vojske u borbama protiv Šveđana Petar iznova napada Osmansko carstvo (1711.). Ovaj nesmotreni ratni pohod završava mirovnim sporazumom prema kojem Rusija mora Osmanlijama vratiti sve luke na Crnom moru koje je do tada zauzela. Još jednom poražen ponovno se okreće pohodu na Švedsku i zauzima sjeverni dio današnje Latvije koju su nadzirali Šveđani te ih potiskuje u Finsku. No, tu ne staje i do 1714. godine gotovo cijela Finska je u ruskim rukama. Švedsko-ruski rat okončati će se tek 1721. godine mirovnim sporazumom prema kojem Rusija dobiva Ingriju, Estoniju, Livoniju i velik dio Karelije. Rusija se pak odriče najvećeg dijela Finske i plaća Švedskoj dva milijuna riksdalera.⁹ Petrova vojska na sjeveru je zauzela švedsku pokrajinu Livoniju (sjeverni dio današnje Letonije) i potisnula Šveđane u Finsku. Rusi su okupirali gotovo cijelu Finsku 1714. zahvaljujući činjenici da je ruska carska mornarica bila mnogo jača od švedske. Petrovi saveznici u tim pohodima bile su i države Hannover i Pruska. I pored toga, Karlo se odbio predati tako da je mir postignut tek nakon njegove smrti 1718. godine. Šveđani su se dosljedno pridržavali odredbi iz mirovnog sporazuma, ali su Rusi to počeli činiti tek od 1720. godine. Godine 1721. potpisan je Sporazum iz Nystada kojim se konačno završio Veliki sjeverni rat. Rusija je dobila veliki dio teritorija, čime je ostvaren cilj zbog koga se rat i vodio, otvaranje izlaza Rusiji na Baltik. Za uzvrat, Rusija je platila Švedskoj dva miliona riksdalera i odrekla se najvećeg dijela Finske. Caru je, naravno, dozvoljeno da zadrži finske teritorije u blizini Petrograda koji je 1712. godine postao prijestonica Rusije.¹⁰

⁹ Massie, K., Robert, Petar Veliki: Život i svijet, 2001., str. 532.-534.

¹⁰ Hughes, Lindsey, Petar Veliki: Biografija, str. 252.

Prilog1.Veliki Sjeverni rat

4.2.REFORME PETRA I. VELIKOG

Cilj Petrovih reformi je bio ustanovljavanje snažne vojske i države, kao i korjenite ekonomske i društvene promjene. Bilo je već uobičajeno da se car, nasljednik bizantskih imperatora, smatra „samodrščem“, te je Petar inzistirao na ovoj koncepciji i tako stvorio prosvjećeni apsolutizam.¹¹ U okviru svojih reformi Petar je reformirao i Rusku pravoslavnu crkvu kojom je do tada upravljao patrijarh, a nakon njegovih reformi Crkvom upravlja Sveti sinod koji je sastavljen od 10 svećenika. Izmijenio je i Zakon o povlasticama (1722.) koje su do tada bile nasljedne, a po novom zakonu to više nisu bile. Ukinuo je zemljarinu i kućarinu koju su plaćali samo vlasnici imanja ili oni koji su izdržavali obitelj. No, uveo je glavarinu koju su plaćali kmetovi i siromasi. Utemeljio je devetočlani senat koji je imao apsolutnu vlast kada je car odsutan, centralizirao je državu i podijelio je na osam gubernija. Petar Veliki je izvršio korjenite promjene u vojsci Rusije i time je stvorio jednu od najmoćnijih vojski na svijetu. Promjene su se sastojale u podjeli na pješadiju, konjicu i artiljeriju, a također je uveo i mjere održavanja regularnog poretka kopnene vojske i mornarice koje su se sastojale iz obavezne regrutacije kmetova i slobodnih ljudi bez stalnog mjesta boravka ili stalnog zaposlenja. Također je promijenio status plemstva time što ih je primorao na obaveznu vojnu službu, obaveznu nastavnu pripremu za vojnu ili civilnu službu, kao i donošenjem odluke o nedjeljivosti nepokretne plemićke imovine ukazom o jednonasljedstvu iz 1714. godine.¹² Petar Veliki je sprovodio ekonomsku politiku u duhu europskog merkantilizma čiji je glavni cilj bio postizanje pozitivnog izvoznog salda. Državnim mjerama pomagao je izvoz, a visokim carinama za inozemne tvorničke proizvode zaštitio je domaću proizvodnju. Uveo je državni monopol na sol i duhan, povećao je izvoz sirovina. Dovodi tehničare iz Europe koji su sudjelovali u izgradnji tvornica i industrijskih pogona. U svojoj ekonomskoj politici Petar je uvijek imao na umu da Rusija ne treba zaostajati za drugim zemljama jer je imala neizmjerena prirodna bogatsva i da ključ ekonomskog napretka leži u eksploataciji ruskih sirovina.

Od svih grana prerađivačke industrije Petar je naročitu pažnju posvetio rudarstvu, koje mu je bilo neophodno za naoružavanje vojske i mornarice. U njegovo doba radilo je oko 200

¹¹ Massie, K., Robert, Petar Veliki: Život i svijet, 2001

¹² Dukes, Paul, Nastank ruskog apsolutizma, 1613-1801., London ; New York : Longman, 1990., str. 32.

manufaktura koje su uglavnom nastale tijekom Velikog sjevernog rata. Među najznačajnijim bile su tvornice oružja i livnice, posebno industrija materijala na Uralu i tvornice tekstila koje su proizvodile tkanine za vojne uniforme.¹³

4.3.ZADNJE GODINE VLADAVINE PETRA I. VELIKOG

Godinu dana pred smrt (1724.) Petar I. Veliki daje titulu carice svojoj drugoj supruzi Katarini. Posljednje godine života završava se gradnja Peterhofa (nizozem. Petrov dvor), dvorca u blizini Sankt Peterburga. No, zbog sve većih izgređa u Sankt Peterburugu odlučuje rusku prijestolnicu vratiti u Moskvu. Umire 8. veljače 1725. godine u Sankt Peterburgu od posljedica spolne bolesti. Kako je jedini nasljednik Aleksej mučen i ubijen (1718.) i to prema Petrovoj zapovijedi zbog nepoštivanja oca i protivljenja službenoj politici mjesto na prijestolu ostalo je prazno. Iako je prema zakonu imao pravo odabrati svog nasljednika nikada to nije učinio. Nedostatak preciznih zakona o nasljeđivanju doveo je do niza sukoba nakon njegove smrti. Na tronu ga je naslijedila supruga Katarina koja je imala potporu carske garde, a nakon njezine smrti (1727.) na tron je zasjeo Aleksejev sin Petar II.

¹³ . Hughes, Lindsey, Petar Veliki: Biografija, str. 264.

Prilog 2. Petar I. Veliki

5. RUSIJA IZMEĐU PETRA I. I KATARINE II.

U ovom kratkom razdoblju promijenio se velik broj ruskih vladara. Preko Katarine I., Petra II., Ane, Ivana IV., Elizabete, Petra III., pa sve do carice Katarine II. Velike. Nakon smrti Petra Velikog 1725. godine na prijestolje se popela njegova žena Katarina I. Ona je u svojoj oporuci navela kao naslijednika svog nećaka, sina carevića Alekseja Petroviča, koji je umro prije Petra Velikog (1717.). Petar II. naslijedio je prijestolje kao dječak, ali je ubrzo, umro. U Katarininoj oporuci pisalo je da Petra, ako umre bez naslijednika, na prijestolju treba naslijediti kći Petra Velikog, Elizabeta. Na prijestolje je, ipak, postavljena Ana, kći Ivana V. i udovica vojvode od Kurlandije. Usporedo s njenim postavljanjem na prijestolje organiziran je, kasnije ipak propali, pokušaj sužvanja autokratske vlasti u korist činovničke oligarhije. Ana je umrla bez naslijednika, ostavivši prijestolje Ivanu IV., sinu sestrine kćeri i vojvode od Braunschweiga. Naposljetku se ipak Elizabeta, kći Petra Velikog, vojnim udarom 1741. godine domogla prijestolja.¹⁴

¹⁴ Živanov, Sava, Rusija na prelomu vekova, posljednja decenija Ruskog Carstva: od završetka krimskog do početka prvog svetskog rata (1855-1914), Javno poduzeće Službeni list SRJ, Beograd, 2002., str. 23.

5.1. ELIZABETA ROMANOV (1709.-1762.)

S Elizabetom na prijestolje se vratio autentičan pripadnik obitelji Romanov. Odbacivši institucionalne reforme carice Ane, reintegrirala je senat te očvrstnula vezu između plemstva i dvora, ponovno uključivši u vodstvo zemlje mnogobrojne članove velikih obitelji. Narod ju je podržavao te je prihvatila određene reforme od velike važnosti, među kojima je i ukidanje smrtne kazne. Njezin stav kojim je favorizirala plemstvo imao je za posljedicu širenje kmetstva, što je pak prouzrokovalo učestale seljačke bune na koje se, naposljetku, odgovaralo teškom represijom.¹⁵ Bez obzira na stvarne želje ove carice ona u povijest ulazi kao europski gospodar rata, a ne kao reformator radi toga što se nije obazirala na potrebe državnih promjena. U Rusiji nju se slavi kao sposobnog vladara koji se uvijek zalagao za interese države i vidovitu osobu što je znala unaprijed opasnost ujedinjene Njemačke. Njen posljednji rat postaje nova runda protiv Fridrika Velikog. Kada je on prvo sklopio savez s Velikom Britanijom, a potom ponovno 1756. godine napao Austriju, Elizabetu je svladao totalni bijes. Po njenom tada otvoreno prikazanom mišljenju mir u Europi jedino je mogući potpunim uništenjem snaga ratobornog Fridrika Velikog. Bez obzira na sve druge događaje 85 000 ruskih vojnika kreće 17. svibnja 1757. s zadatkom uništenja Pruske vojske i kraljevstva koje mora biti smanjeno na status običnog vojvodstva. Iako je realno taj rat bio završen 1760. godine kratkotrajnim padom Berlina u ruske ruke Fridrik se nije predavao zahvaljujući pomoći svojeg Britanskog saveznika.¹⁶

¹⁵Roberts, J. M., Povijest Europe. AGM, Zagreb, 2002.

¹⁶Jelačić, Aleksej, Istorija Rusije, str.139.

6.KATARINA II. VELIKA(1729.-1796.)

Ruska carica Katarina II. Velika rođena je 2. svibnja 1729. kao njemačka kneginja Sofija Fredericka u mjestu Ščečin (današnja Poljska). Otac buduće carice bio je visoko rangirani časnik pruske vojske i princ od Anhal-Zerbsta Christian August. Majka Johanna Holstein-Gottorp potjecala je iz ugledne njemačke plemićke obitelji.¹⁷ Katarina II, iako nije potekla ni od jednog prethodnog ruskog vladara, naslijedila je svog muža po istom principu po kojem je Katarina I. naslijedila svoga muža, Petra I. Iako ju je narod podržavao i volio, veliki dio plemstva je njen dolazak na prijestolje smatrao nezakonitom uzurpacijom, koja se mogla tolerirati samo tokom maloljetništva njenog sina Pavla. Pavle je 1770. godine sa plemićima planirao zbaciti Katarinu sa trona, ali iz tog plana nije proizašlo ništa. Tijekom svoje vladavine proširala je granice Ruskog carstva prema jugu i zapadu (posjedi Osmanskog Carstva, Poljsko-Litavske Unije...). Pratio ju je glas žene koja je često mijenjala muškarce, ali samo su dva muškarca imala ključan značaj u njezinu životu, Gregorij Orlov koji joj je pomagao doći na vlast i Gregorij Potemkin koji joj je osigurao značajne vojne pobjede.¹⁸

Katarina II., prilikom stupanja na prijestolje, zatekla je nekoliko desetina izabраниh poslanika i još nezavršene izbore. Tek krajem 1766. carica je mogla izdati znameniti proglas od 14. prosinca, u kojem je pozvala slobodne staleže da biraju poslanike. Ovi poslanici su bili dužni da u prijestolnici podnesu vrhovnoj vlasti želje i tegobe svojih birača, i pored toga da sudjeluju u izvršnoj vlasti novog Zakonika. Najjače predstavništvo dobili su gradovi, a tek onda plemići; izbori su imali karakter slaških izbora.¹⁹

¹⁷ Cronin, Vincent, Katarina: Carica svih Rusa, Collins, 1978., str.28.

¹⁸ Alexander, T., John, Katarina Velika: Život i legenda, Oxford University Press Paperback, 1989., str.16.

¹⁹ Jelačić, Aleksej, Istorija Rusije, str.150.

Prilog 3. Katarina II. Velika

6.1. REFORMNE AMBICIJE KATARINE II. VELIKE

Katarina je razmišljala o sastavljanju novog zakonika i s tim ciljem sazvala, manifestom od 14. Prosinca 1766. godine, povjerenstvo od 573 člana koje su činili predstavnici plemstva, stanovnici gradova i državni seljaci. Takvo povjerenstvo bilo je prvo te vrste i s obzirom na opsežnost ciljeva, ali i na samu strukturu. Iako je plemstvo bilo u većini, njihova nadmoć nije prevagnula, što je svjedočilo o volji carice da stvori protutežu. Smjerovi po kojima su se radovi trebali obavljati bili su naznačeni u Nakazu (Naputku) iz 1767. godine. Veličan od strane francuskih filozofa te preveden na različite jezike, Naputak se može smatrati, po riječima Anatolija Vasiljeviča Ada „službenim programom prosvijećenog apsolutizma Katarine II.“. U Naputku se govorilo o sreći naroda općenito te o sreći ruskog naroda („Sreća svakog i svih“), uzdizala se tolerancija, sloboda tiska, širenje obrazovanja, osuđivalo se mučenje i pretjerana strogost kazni te se očitovala averzija prema kmetstvu.

Ciljevi za kojima je po svoj prilici Katarina težila, uz uređivanje novog zakonika, bili su: informiranje putem opširnog savjetovanja o orijentaciji i zahtjevima raznih društvenih grupacija, izdvajanje prioriternih problema, promicanje potrebe za reformama.²⁰

²⁰ Povijest 11., Biblioteka Jutarnji list, str.,262.-263.

6.2.REFORME KATARINE II. VELIKE

Reformna djelatnost započela je kao odgovor na financijske poteškoće prouzrokovane Sedmogodišnjim ratom. Godine 1762. ruske su financije bile toliko iscrpljene da trupe stacionirane u Primorju nisu osam mjeseci primile plaću. U takvoj situaciji činilo se neizbježnim posezanje za bogatstvima Pravoslavne crkve. Napad je, ustalom, započeo već za vladavine Elizabete, 1757. godine, te se nastavio tijekom kratkog boravka na prijestolju Petra III. Iako na početku oklijevajući, Katarina je taj napad intenzivirala. Godine 1764. sva su imanja crkve bila zaplijenjena: mjera je dovela do zatvaranja 500 do 900 samostana te je oko milijun kmetova prešlo pod državnu vlast. Za jedan dio to jedina uistinu povoljna mjera koju je Katarina II. usvojila tijekom svoje vladavine.²¹ Da bi povećala proizvodnju i prihode Katarina je odlučila provesti reforme u industriji. U tu svrhu utemeljila je i prvu rudarsku školu u Rusiji. Početkom 1762. donijela je odluku prema kojoj je svatko mogao osnovati tvornicu bilo gdje u Rusiji. Nije prošlo dugo i Rusija je razvila široku paletu industrije. Vodila je računa o policentričnom razvoju zemlje pa je tako utemeljila tvornice tekstila u okolici Moskve, tvornice lana smjestila je u području Jaroslava, a tvornice kože i svijeća u predjelu središnje Volge. Ukupan broj tvornica za njezine vladavine povećao se sa 984 na 3161. Nije se zaustavila na tome, ponovno je pozvala strane stručnjake, uglavnom iz Engleske. Doveda je admirala Knowlesa da gradi brodogradilišta i ratne brodove. Radnike iz čeličane u Tuli poslala je u Englesku da proučavaju izradu barometara, termometara i matematičkih instrumenata kako bi stečeno znanje kasnije primijenili u Rusiji. Doveda je obrtnike iz Njemačke, Austrije i Francuske da unaprijede carsku proizvodnju porculana. Ukinula je izvozne carine te povećala izvoz drveta, konoplje, lana, sirove kože, krzna i željeza. Nakon potpisivanja sporazuma iz Kyakhte 1768. godine trgovački karavani putovali su kroz Rusiju u pravcu i iz pravca Mandžurije. Rusija je izvozila krzno, kožu i lan u Kinu, a uvozila vunu, svilu, duha, srebro i čaj. Prema dekretu iz 1764. godine zapovijedila je svim guvernerima da odrede točan cenzus, svoje provincije ucrtaju u mape i izvijeste o razvoju poljoprivrede i trgovine. Naređeno im je da grade i popravljaju ceste i mostove, nadziru požare i osiguraju da sirotišta i zatvoru budu odgovarajuće upravljani.²²

²¹ Isto, str.,264.-265.

²² Cronin, Vincent, Katarina:Carica svih Rusa, str. 57.

6.3.POBUNA PUGAČOVA

Kozaci (rus. kazak – slobodan čovjek, junak) su pripadnici slavenskih, ali i drugih naroda, najčešće odbjegli kmetovi koji se (nakon što su Tatari uništili Kijevsku državu) naseljavaju u slobodnim stepama na području omeđenom Kaspijskim jezerom, Donjim Dnjeprom i Dikoe Poljem. Na tom području izmiješali su se sa starosjediocima, te ustrojili vojno organizirane družine (skupine, općine), te obitavali na područjima uz velike rijeke Dnjepar, Don, Volga. Od 18. stoljeća polako nestaje slobodnih Kozaka koji postaju podanici ruskog cara Petra I. Velikog koji sam bira i potvrđuje njihove zakone, te ih naseljava na novoosvojenim područjima. Tako izabrani zakoni potpuno su nezavisni od Kozačkih skupština, pa oni postaju klasa bogatih Kozaka koji dobivaju povlastice na račun ostalih Kozaka. No, Kozaci su i dalje odbijali vojnu službu u ruskim regularnim postrojbama, pa su prisilili ruskog cara na kompromis gdje su u slučaju rata oni sami određivali broj Kozaka koji će krenuti u rat. Kozaci se često bune i podižu pobune protiv ruskog cara, a najpoznatije su one pod vodstvima: Bulavina, Mazepe i Pugačova.²³

Pugačov je bio donski kozak i dezertar iz carske vojske. Pugačov je pričao svojim pristašama, da je pobjegao od Katarine Velike i da je riješio da oslobodi narod nedaća, da kozacima da potpunu slobodu i da Katarinu Veliku zatvori u samostan. Seljacima kmetovima je obećao zemlju. Pod maskom Petra III.(Pugačov se predstavljao za ruskog cara Petra III.).²⁴ izgradio je vlastiti aparat i vojsku i sve je kopirao od ruske vojske. Uspostavio je dobru obavještajnu mrežu sa nizom kurira i špijuna. Iako je Pugačov bio nepismen, koristio je svećenike i lokalne starješine, preko kojih je izdavao ukaze stanovništvu. U svojim ukazima sljedbenicima je obećavao zemlju i manje poreze, a onima koji ga ne slijede kazne i smrt. Nije regrutirao samo kozake, nego i ostale seljake. Svećenici su bili posebno važni u Pugačovljevim propagandnim potezima. Bio je herojski dočekivan kao car, kad bi ulazio u oslobođena sela. Prije njegova dolaska u određeno selo, kuriri bi nekoliko dana ranije došli svećenicima, od kojih su zahtjevali da zvone kad on dolazi. Svećenici bi čitali njegov manifest i molitve za zdravlje cara Petra III., za koga se Pugačov pretvarao. Većina svećenika je surađivala.

²³ Gordon, Linda, Pobune Kozaka, Ustanci u Ukrajini tijekom 16. stoljeća, Albany: State University of New York Press, 1983.

²⁴ Petar III. Romanov(1721.-1762.), ruski car koji je vladao svega 200 dana. Ubijen je u zavjeri Katarine II. 1762. godine.

Pugačov je dobrom propagandom, regrutacijom i obećanjima reformi stvorio dosta veliku vojsku. Uz pomoć vojske i koordinacijom sa svojim generalima zauzeli su veliki dio između Volge i Urala. Najveća pobjeda tokom njegovog ustanka bilo je zauzimanje Kazanja. Prije toga su zauzeli Samaru.

Posle toga na ustanike je krenula velika ruska vojska pod zapovjedništvom generala Petra Panina. Nedostatak prijevoza, nedisciplina i slaba poslušnost loše plaćenih vojnika paralizovali su mjesecima napad ruske vojske. Za to vrijeme, Pugačove jedinice su pobjeđivale. Glavna prednost ustanika bilo je to što ih u početku nisu ozbiljno shvatili. U početku je njegova glava ucenjena na 500 rubalja, a 1774. je bio ucenjen na 28.000 rublji.

To je trajalo sve do kolovoza 1774. godine. U kolovozu 1774. godine ustanici su bili teško poraženi kod Caricina. Tada su izgubili desetke tisuća vojnika. Carska vojska se divljački osvećivala i Pugačov je osjetio da se bliži kraj. Pugačova su njegovi kozaci predali 14. rujna 1774. godine, kada je namjeravao da pobjegne prema Uralu. Aleksandar Suvorov ga je stavio u metalni kavez i poslao ga u kavezu u Moskvu, gdje je bio izložen 10. siječnja 1775. godine. Na javnom trgu je rasčtvoren.²⁵

²⁵ Cronin, Vincent, Katarina: Carica svih Rusa, Collins, 1978. str.258.-261.

Prilog 4. Jemeljan Pugačov

6.4.REFORME U PRAKSI

Nakon velikog straha izazvanog pobunom Pugačova, Katarinu je počela mučiti briga oko jamčenja društvene stabilnosti i javnog reda. Ona je, dakle, ojačala veze s plemstvom te im je dala vrlo važan položaj u upravnoj strukturi koja je stvorena reformom iz 1755. godine. Cijela je zemlja bila podijeljena u 50 namjesništava, od kojih je svako obuhvaćalo od 300.000 do 400.000 tisuća stanovnika. Na čelu svakog namjesništva bio je namjesnik kojeg je imenovala carica. Njemu je pomagalo vijeće koje je također imenovala carica. Na razini oblasti, plemstvu je pripadao vođa uprave te savjetnici koji su ga podupirali. I u namjesništvima i u oblastima postojale su plemićke skupštine s izabranim predsjednicima te s pravom pritužbe namjesniku, senatu i carici. Naoko je plemstvu dana velika autonomija a zapravo je Petrograd, više manje tajno, sve kontrolirao. Važan je novitet bilo osnivanje „sudova pravičnosti“, sudova čijeg su predsjednika potpomagala dvojica predstavnika plemstva, dvojica građana i dvojica seljaka.

Upravnom reformom utemeljeno je uređenje koje je u svojim osnovnim crtama trajalo sve do 1864., a po nekim aspektima sve do 1917. godine. Ta je reforma bila završena Poveljom Gradova 1785. godine. Svi su građani bili podijeljeni u šest kategorija. Tko je posjedovao više od 500 rubalja prihoda ulazio je u stalež trgovaca, koji je pak bio podijeljen u tri ceha. Upravne dužnosti bile su povjerene šesteročlanom izbornom vijeću koje je imalo pravo podnošenja pritužbi upravitelju. Upravitelj je to vijeće strogo kontrolirao, intervenirajući i u općinskim izborima.²⁶

²⁶ Povijest 11., Biblioteka Jutarnji list, str.,265.-267.

6.5.ŠKOLSKE REFORME

Ako je u šezdesetim godinama razrađen Opći plan za obrazovanje mladih obaju spolova Ivana Ivanoviča Beckoja, osnivanje Instituta Smoljni za obrazovanje plemićkih djevojčica 1764. godine, te iste godine uređenje novih propisa za Kadetski korpus, osamdesetih je godina provođena politika koja bi se mogla definirati više organskom. Nadahnuvši se austrijskim modelom, Katarina II. osnovala je 1782. godine Povjerenstvo za nacionalne škole. Nakon četiri godine Povjerenstvo je razradilo plan reforme koji je postao službeni Ruski statut za nacionalno obrazovanje. Bilo je predviđeno osnivanje osnovnih škola te srednjih škola u glavnim gradovima namjesništva te osnivanje srednjih škola u gradovima oblasti. Bile su besplatne te nije bilo razlika u staležima; programi su bili usredotočeni na fiziku, geometriju, povijest i zemljopis. Zapreke su se odmah činile vrlo velikima: raspoloživa sredstva bila su nedovoljna, učenici su nevoljko dolazili, plemići nisu htjeli da se njihovi potomci miješaju sa djecom običnog puka, bilo je gotov nemoguće pronaći učitelje. Treba istaknuti da se Katarina II. nije zaokupila osnivanjem škola na selima.

Veliki trud na odgojnom polju pokazivali su Nikolaj Novikov i njegovi prijatelji slobodni zidari. Katarina II. bila je sumnjičava te ih je odlučila napasti. Izbijanjem Francuske revolucije postala je sve zatvorenija i sumnjičavija, što pokazuju progoni Novikova i Radiščeva. Granice slobode tiska postupno su se sužavale. Pa ipak, sama je Katarina II. razvijajući zametke postavljene za vrijeme Elizabetine vladavine, podupirala povećanje broja časopisa, poticanje broja časopisa, poticanje slobodnije diskusije, primcala širenje filozofskih ideja među elitom.²⁷

Tijekom godina 1768.-1774. , nije bilo napretka u uspostavljanju nacionalnog školskog sustava. Katarina i dalje želi istražiti obrazovne teorije i prakse drugih zemalja. Ona je napravila mnogo obrazovnih reformi unatoč nedostatku nacionalnog školskog sustava. Nastavni plan i program je proširenu profesionalni nastavni plan i program uključuje znanosti, filozofije, etike, povijesti, i međunarodnog prava. Nakon rata i poraz Pugačova, Katarina je postavila obvezu uspostave školama na gubernijskim razinama.²⁸

²⁷ Isto, str.,267.-268.

²⁸ Cronin, Vincent, Katarina:Carica svih Rusa, Collins, 1978., str.311.

7. VANJSKA POLITIKA KATARINE II. VELIKE

Iako joj je podjela Poljske, u kojoj je sudjelovala zajedno sa Habsburškom Monarhijom i Pruskom, privukla oštre kritike u okviru opće osude za ono što su poneki proglasili neprimjerenim činom pljačke, rat s Osmanskim Carstvom proslavio ju je prigušujući nezgodne suprotstavljene glasove. Katarini II., zauzeta situacijom u Poljskoj, nije trebala rat s Osmanlijama koji je buknuo 1768. godine. Međutim, sultan je, razbješnjen povredom granica ruskih vojnika u poljskoj Ukrajini koji su se borili protiv pobunjenih seljaka i protiv barskih konfederata, prvi započeo neprijateljstva te je rat bio neizbježan.

Tijekom rata 1768. do 1774. godine protiv Rusije Osmansko je Carstvo moralo prihvatiti kao činjenicu da je izgubilo svoj položaj velesile. Rusija je 1770. godine premjestila svoju mornaricu s Baltika u Sredozemlje i uništila osmansku mornaricu na sidrištu. Nakon mira iz Kučuk Kajnardžija Osmansko carstvo je moralo dati nezavisnost krimskom kanatu (koji je već nakon nekoliko godina postao ruska provincija), dijelove sjevernog Kavkaza ustupiti Rusiji, a Bukovinu Austriji.

Ni jedna strana nije namjeravala ostati na zatečenim pozicijama. Carica Katarina II. je razradila tzv. "Grčki projekt" kojim bi Bizantsko carstvo oživjelo kao ruski vazal, dok bi ostale dijelove Osmanskog carstva između sebe podijelili Rusija, Austrija i Venecija. Međutim, Venecija i Austrija nisu pokazali zanimanje za taj projekt. Godine 1783. Rusija je anektirala Krim i počela s njegovim privrednim razvijanjem. Četiri godine kasnije je carica krenula sa Grigorijem Potemkinom u inspekciju na Krim, što je bila izrazita demonstracija moći. Osmanlije, koji su ionako namjeravali vratiti područja izgubljena u prethodnom ratu, još iste godine su objavili rat Rusiji. Nakon početnih uspjeha crnomorske flote bili su mirom od 1791. godine prisiljeni napustiti dodatna područja, ovaj put teritorij između Dnjepra i Južnog Buga.²⁹ Od 1788. pa do 1790. godine, Katarina je vodila rat sa svojim prvim rođakom, Gustavom III., kraljem Švedske. Šveđani su očekivali laku pobjedu nad ruskom vojskom koja se još uvijek borila sa Osmanlijama i nadali su se da će odmah napasti Petrograd, ali su se na kraju suočili sa ogromnim teritorijalnim gubitcima. Šveđani su

²⁹ Povijest 11., Biblioteka Jutarnji list, str.,268.-269.

sve šanse za eventualnu pobjedu nad Rusima izgubili kada je Danska stala na stranu Rusije. Godine 1790. potpisan je mirovni sporazum, koji je osigurao mir sljedećih 20 godina.³⁰

³⁰ De Madariaga, Isabel, Katarina Velika: Kratka povijest, New Haven ; London : Yale University Press, 1996., str.72.

8.ZADNJE GODINE VLADAVINE KATARINE II. VELIKE

Unutrašnja politika posljednjih godina Katarine II. krenula je u pravcu reakcije, naročito pod utjecajem Francuske revolucije. Ova revolucija nije imala u Rusiji nikakva odaziva među seljacima i uglavnom neznatan odaziv u krugovima plemstva i građanstva, ali je strašno uplašila staru caricu i njen dvor. U književnosti i društvenom životu za vrijeme Katarine II. sve do posljednjih godina opazalo se dosta jako vrenje koje je za vrijeme Francuske revolucije dovelo do više progona i veleizdajničkih parnica.

Doba Katarine II. bilo je vrijeme izvanredno živih veza sa Zapadnom Europom. U to doba javljaju se mnogobrojni književni, kulturni i društveni pokreti. Uplitanje slobodnoumne filozofije 18. stoljeća, u prvom redu francuske, osjeća se možda ponajviše. Čitaju se njihova djela u velikom broju, prevode se, prepisuju i štampaju na veliko. Sama carica prednjači u tom isticanju i zanosnom poštivanju filozofa 18. stoljeća. Dopisuje se stalno sa Voltairom. Diderota je pozvala u sam Petrograd i s njim je prevodila poduže vremena u razgovaranju čak i o pitanjima državnog i društvenog uređenja carevine. U književnosti struja političkog i vjerskog radikalizma veoma je jaka, čak se javlja i socijalni utpoizam u duhu negativnog i nešto maglovitog socijalizma.

Prestiž i ugled ruske carevine dignuti su bili u doba carice Katarine dignuti na zavidnu razinu; na primjer, u pitanju pomorske trgovine za vrijeme rata, koje je postalo veoma upitno prilikom rata za oslobođenje sjevernoameričkih pokrajina Engleske, Rusija je već bila presudila.³¹ Katarina nije bila samo strastvena u ljubavi već je bila i strastvena kolekcionarka umjetnina. Povećala je Carsku umjetničku kolekciju s nekoliko desetaka radova na zbirku od 3926 predmeta, a osnovala je u St. Peterburgu čuveni muzej Hermitage (1765.). Nakon smrti Voltairea i Diderota otkupiti će njihove knjige te će tako (uz ostale knjige) broj knjiga u Carskoj knjižnici u končanici povećati s nekoliko stotina na 38000. I sama je bila umjetnička duša pa je napisala i nekoliko opera, a pod stare dane pisala je priče za unučad. Preminula je 17. studenog 1796.godine u mjestu Carskoje selo nakon trisedet četiri godine provedene na ruskom prijestolju. Sahranjena je u katedrali sv. Petra i Pavla u St. Petersburgu. Povijest ju je zapamtila kao Katarinu Veliku, titula koja joj je nuđena za života, ali ju je ona odbila riječima: "Ostavljam naraštajima koji dolaze da nepristrano sude o onome što sam učinila."³²

³¹ Jelačić, Aleksej, Istorja Rusije, str.179.-180.

³² Alexander,T., John, Katarina Velika:Život i legenda, str.166.

9.ZAKLJUČAK

U ovom radu može se vidjeti preobražaj Rusije u modernu državu. Pod vodstvom možda i dva navažnija vladara u povijesti, Rusija postaje zemlja velikih mogućnosti. Iako se mnogi povjesničari ne slažu o utjecaju prosvijetiteljstva u Rusiji, očigledno je da ono kao takvo imalo itekako utjecaja na stvaranje ruske nacije i naroda. Prosvijetiteljske ideje koje su bile glavna vodilja u nizu reformi koje su provede u Rusiji u 18. stoljeću, pokazale su, da Rusija s pravom spada među zemlje Zapada. Ovo razdoblje ruske povijesti možda je i ključno za daljnji razvoj Rusije, jer, pokazat će se, da brojne reforme koje su u ovom razdoblju napravljene, ostale još dugo u upotrebi u Rusiji. Prosvijetiteljstvo je odigralo svoju ulogu u Rusiji i pomoglo da postane zemlja koja će u budućnosti biti jedan od glavnih čimbenika stvaranja svjetske povijeti.

POPIS PRILOGA

Prilog 1. Veliki Sjeverni rat

http://www.google.hr/imgres?q=veliki+sjeverni+rat&hl=hr&sa=X&biw=1366&bih=667&tbm=isch&prmd=imvns&tbnid=aADzot8pN-tyYM:&imgrefurl=http://www.emersonkent.com/map_archive/great_northern_war.htm&docid=8HvowbBDatXDLM&w=2244&h=1736&ei=EBOSTrH_A8rQsgaQqdwW&zoom=1&iact=hc&vpx=194&vpy=366&dur=633&hovh=191&hovw=247&tx=175&ty=187&page=1&tbnh=138&tbnw=178&start=0&ndsp=20&ved=1t:429,r:14,s:0

Prilog 2. Petar I. Veliki

http://www.google.hr/imgres?q=petar+veliki&hl=hr&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=E5-HK8wYmv_DUM:&imgrefurl=http://forum.moslavina-info.hr/index.php%3Foption%3Dcom_fireboard%26Itemid%3D27%26func%3Dview%26id%3D9760%26catid%3D67%26limit%3D10%26limitstart%3D880&docid=6LVKkT0iMeav4M&w=459&h=600&ei=LBOSToC1cfZsgaj08UL&zoom=1&iact=hc&vpx=170&vpy=291&dur=401&hovh=251&hovw=190&tx=112&ty=108&page=1&tbnh=132&tbnw=80&start=0&ndsp=23&ved=1t:429,r:7,s:0

Prilog 3. Katarina II. Velika

http://www.google.hr/imgres?q=katarina+velika&hl=hr&sa=X&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=UVB0V44ngD0qHM:&imgrefurl=http://www.znanje.org/i/i26/06iv05/06iv0519/katarina_ii_velika%2520pocetna.htm&docid=xoy-EI5XfTta8M&w=225&h=287&ei=PhOSTq3zHMvfsgbAgKUc&zoom=1&iact=hc&vpx=195&vpy=134&dur=1258&hovh=229&hovw=180&tx=106&ty=133&page=1&tbnh=160&tbnw=129&start=0&ndsp=21&ved=1t:429,r:0,s:0

Prilog 4. Jemeljan Pugačov

http://www.google.hr/imgres?q=puga%C4%8Dov&num=10&hl=hr&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=phyYr_M8DQ_BgM:&imgrefurl=http://www.oskole.sk/%3Fid_cat%3D56%26clanok%3D10060&docid=-WPBW6m7GhKKkM&w=220&h=289&ei=VxOSToGvI4TQsgbKxbkZ&zoom=1&iact=rc&dur=376&sqi=2&page=1&tbnh=151&tbnw=115&start=0&ndsp=20&ved=1t:429,r:0,s:0&tx=80&ty=36

POPIS LITERATURE

1. Paša, Đuro, Preporod ruskog kulturnog i vjerskog naziranja
2. Jelačić, Aleksej, Istorja Rusije, SK3, 1929.
3. Massie, K., Robert, Petar Veliki: Život i svijet, 2001.
4. Povijest 11., Biblioteka Jutarnji list, Zagreb, 2008.
5. Hughes, Lindsey, Petar Veliki: Biografija, Yale University, 2004.
6. Cronin, Vincent, Katarina: Carica svih Rusa, Collins, 1978.
7. Roberts, J. M., Povijest Europe. AGM, Zagreb, 2002.
8. Živanov, Sava, Rusija na prelomu vekova, posljednja decenija Ruskog Carstva: od završetka krimskog do početka prvog svetskog rata (1855-1914), Javno poduzeće Službeni list SRJ, Beograd, 2002.
9. Dukes, Paul, Nastank ruskog apsolutizma, 1613-1801., London, New York , Longman, 1990.
10. De Madariaga, Isabel, Katarina Velika: Kratka povijest, New Haven, London, Yale, University Press, 1996.
11. Alexander, T., John, Katarina Velika: Život i legenda, Oxford University Press Paperback, 1989.